

אלא, זה שאמר רבי אבא החופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה — אפילו תימא לרבי יהודה, שנחלק בהוצאת המת, ומחייב עליה אפילו שאינה צריכה לגופה, מודה הוא בחופר גומא שהוא פטור, כי:

התם גבי הוצאת המת מתקן הוא, אבל הכא בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה, הרי מקלקל הוא את חצירו, ואף לרבי יהודה פטור. (6)

ומאי בהררין התלויין בשערה [על איזה רמז דין זה נסמך ואינו אלא שערה]?

ב-י ומפרשין: כי טעם הפטור כאן [בין לרבי שמעון בין לרבי יהודה], הוא משום ש"מלאכת מחשבת" הוא שאסרה תורה.

ואינו אלא שערה, כיון ש"מלאכת מחשבת" לא כתיבא גבי שבת, אלא במלאכת המשכן הוא נכתב, ומתוך סמיכות פרשת שבת למלאכת המשכן [בפרשת ויקהל] אנו למדים שלא אסרה תורה בשבת אלא מלאכת מחשבת. שנינו במשנה: הגיגות והמעילות, הרי הם כהררים התלויין בשערה:

ותמהינן: הרי חגיגות מיכתב כתיבן [כתובים הם במפורש] בתורה, שנאמר: וחגותם אותו חג לה', והאיך שנינו שהחגיגות תלויות בשערה!?

ומשנינן: לא צריכא, לפיכך חשובים הם כהררים התלויים בשערה, מפני שאין הפסוק מוכרח לפרשו על קרבן חגיגה.

וכדאמר ליה רב פפא לאביי: ממאי דהאי "וחגותם אותו חג לה'" פירושו: זביחה, ובא ללמד על קרבן חגיגה?

והרי דילמא: חוגו חגא [הרבו שמחה וחגיגה] קאמר רחמנא!?

והואיל ואין מוכרח לפרש את הפסוק על קרבן חגיגה, אין קרבן חגיגה אלא כתלוי ב"שערה".

ותמהה הגמרא על שאמרנו כי אין הכרח לפרש את הכתוב על קרבן חגיגה [ולכן אינם אלא כהררים התלויים בשערה]:

אלא מעתה, שלשון "וחגותם" אינו בהכרח קרבן, וכי נאמר כי הא דכתיב במצרים: ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה: כה אמר ה' שלח את עמי "ויחוגו" לי במדבר, הכי נמי תפרש שאין הכוונה לקרבן, אלא: חוגו חגא הוא!?

והרי ודאי שקרבן הוא! וכדמפרש ואזיל; וכשם שמתפרש לשון חגיגה במצרים לקרבן, כך פשיטא שהחגיגה האמורה ביום

6. כתבו התוספות: אליבא דרבי יהודה, שמשנתנו מדברת בדין מקלקל, הוא הדין שהיה אפשר לפרש זאת על כל המקלקלין, ולא דוקא חופר גומא. אלא רבותא קא משמע לן, שאפילו כשצריך הוא לעפר, חשוב מקלקל, כיון שאין צריך את הגומא עצמה, שהיא היא המלאכה. ובדברי התוס' האלה יש גם מענה על השאלה

וראה לשון התוספות כאן. ורבינו חננאל פירש כאן: דילמא כדרב גידל אמר רב, ולהודיע כי הנשבע "לקיים" מצוה שבועה חלה עליו, שנאמר נשבעתי "ואקיימה" לשמור משפטי צדקך, מכלל שיש שבועה אחרת שאינו חייב לקיימה, כגון הנשבע לבטל את המצוה.

טוב אף היא לקרבן. ואין קרבן חגיגה תלוי בשערה!

וכי תימא הכי נמי [אכן אף במצרים אין הכוונה לקרבן אלא לחגיגה בעלמא], והכתיב: "ויקרא פרעה אל משה ויאמר: לכו עבדו את ה', רק צאנכם ובקרכם יוצג [במצרים]."

ויאמר משה [לפרעה]: גם אתה תתן בדינו זבחים [שלמים] ועולות [כדי שנחוג במדבר, כמו שאמרת].

ועל כרחך שלשון חגיגה שאודותיו דיבר משה מתפרש לקרבן, ואם כן, גם "וחגותם" האמור ביום טוב פירושו חגיגה בקרבן, ונמצא שדין קרבן חגיגה מפורש בתורה ואינו תלוי בשערה!

ומפרשין: אף במצרים אינו בהכרח לקרבן.

כי דילמא הכי קאמר רחמנא: אכלו ושתו, וחוגו חגא קמאי [לפני]!

ולשון "זבחים" שאמר משה לפרעה שיתן בידם, אינו שלמים, אלא בשר בהמות שחוטות כדי לאוכלן.

ואף ביום טוב אין לשון "וחגותם" בהכרח לקרבן, ואין תלוי דין הקרבן אלא בשערה.⁽⁷⁾

ואכתי תמהינן על שאנו אומרים שאין הקרבן מפורש [כי יתכן שאמרה תורה "וחגותם" לחגיגה ולשמחה]:

לא פלקא דעתך לומר שאין הקרבן מפורש בתורה.

דהא כתיב: ולא ילין חלב חגי עד בוקר [החלב של ה"חג" שלי, שהוא האימורין המוקטרים על המזבח, לא ילין עד הבוקר הבא אחריו, אלא יקטיר את החלב ביום החג, ואם "לנו" האימורים, שעבר עליהם הלילה בלא הקטרה על המזבח, נפסלו].

ואי פלקא דעתך שאין קרבן החגיגה מפורש בתורה, ומה שאמרה תורה "וחגותם" — חוגו חגא הוא [ב"ח], ואף "חלב חגי" משמעותו שלא ילין חלב הבהמה שנשחטה לשמחה ולחגיגה, ולא לקרבן.

אי אפשר לומר כן.

שהרי: וכי תרבא [חלב] לחגא אית ליה!?

וכי יש חלב הנפסל ב"לינה" בבהמה המובאת לשמחה וחגיגה!?

והרי אין שום משמעות ל"חלב" אלא לקרבן, להקטירו על גבי המזבח.

7. אותה הגומא יכולה לשמש אותו, ויש אנשים החופרים את הגומא לצורך שימושי הבית, ואם היה גם הוא צריך לה, היה חייב משום מלאכת בונה בשבת, כי היה הדבר נחשב למתקן ולא למקלקל, ורק חוסר רצונו האישי מגדיר את פעולתו כ"מקלקל".

7. דברי הגמרא מתייחסים רק לענין שלמים

מה חידש רבי אבא, והרי משנה מפורשת היא: כל המקלקלים פטורים!

ומלשון רש"י במסכת שבת [שגם בא הובא חידושו של רבי אבא], משמע שעיקר חידושו של רבי אבא, שהוא פטור גם במקום שהגדרת המלאכה בתור "קילקול" אינה הגדרה מוחלטת אלא תלויה במחשבתו של העושה עתה, שהרי

ובהכרח שעל חלב הקרבן הכתוב מדבר, ולמדך שלא ילין עד הבוקר אלא יקטירו על המזבח לפנינו עלות השחר.

והרי לך קרבן מפורש, ואינו תלוי בשערה.

ומפרשינו: אכן אין הדבר מפורש בתורה, ואין מפסוק זה ראייה, כי:

ודלמא הכי קאמר רחמנא: חלב הבא בזמן "חג" – לא ילין! והיינו, קרבנות של נדר ונדבה שאתה מביא בחג, לא ילינו עד הבוקר אלא יוקטרו קודם לכן. ואין הכתוב מדבר על קרבן חגיגה, ולכן היא אינה מפורשת בתורה.

ותמהה הגמרא על שאנו אומרים כי יש לפרש פסוק זה על שאר קרבנות שהובאו בחג [ולכן אין החגיגה מפורשת אלא תלויה בשערה]:

אלא מעתה, שמשמעות "לא ילין חלב חגי" היא איסור לינה בחלב קרבנות הנדרים והנדבות המובאים בחג, האם גם נאמר לפי זה כי רק חלב הבא בזמן חג ["חלב חגי"], הוא דלא ילין, הא חלב דכל השנה כולה ילין?!

והרי זה לא יתכן.

כי "היא העולה על מוקדה על המזבח [אברים של עולה יהיו על המזבח להקטרה] כל הלילה עד הבקר" כתיב, ולא לאחריו!

הרי שבכל הקרבנות אסורה לינת האימורים [ובכללם ה"חלב"], ואין אתה יכול לפרש את איסור הלינה שבפסוק "לא ילין חלב חגי" רק בקרבנות הבאות ברגל לבדם?!

ואם כן, בהכרח, שמדבר הפסוק בחלב קרבן החגיגה, ונמצא קרבן חגיגה מפורש בתורה, ואינו תלוי בשערה.⁽⁸⁾

ומפרשינו: **דילמא** אין כוונת הכתוב לקרבן חגיגה, אלא לקרבנות הבאות בחג. ודקשיא לך הרי כל הקרבנות שבכל זמן אסור להלינם, ולא רק ברגל, ממאמר הכתוב "כל הלילה עד הבוקר", אין זו קושיא, כי:

אי מהחייא קרא הוה אמינא [לשון "הוה אמינא" לאו דוקא, אלא כך הוא באמת, שפת אמת] **הווא קרא למצות עשה** הוא בא, שיקריבו את אימורי כל הקרבנות עד לפני סוף הלילה, ולא ילינו אותם כל הלילה.

ולפיכך **כתב רחמנא האי קרא**, "לא ילין חלב חגי עד בוקר", כדי לחדש בקרבנות נדר ונדבה הבאים ברגל [בלבד!] איסור לאו, שלא ישהו אותם עד הבוקר.

ולא התחדש איסור הלאו הזה אלא בקרבנות הבאים בחג, ואילו קרבנות הבאים בשאר ימות השנה איסור לינת אימוריהם אינו אלא ב"עשה".

ועדיין יכולים אנו לומר שאין החגיגה מפורשת בתורה, ואינה אלא תלויה בשערה.

רק בשלמים, שאף הבעלים אוכלים מהם.

8. ביארו התוספות: לפי מה שאנו מפרשים את הפסוק על קרבן החגיגה נחא זה שהוצרכה

האמורים בפסוק אך לא לענין "עולות" המוזכרות בו, כי זה ודאי שאין לשון "ויחוגו" מתפרש על העולות, כי העולה, שהיא עולה כולה לגבוה, לא שייך בה לשון "חגיגה", אלא

ודוחה הגמרא: כיצד אפשר לפרש את הכתוב "לא ילין חלב חגי" על כל קרבנות הרגל, ללא על לינה ברגל, מלבד העשה שבכל הקרבנות?!

והרי כבר כתב רחמנא קרא אחרינא ללא של איסור לינה בשאר הקרבנות, במשך כל ימות השנה: שנאמר "ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב, ביום הראשון לבקר".

ומוכח שהפסוק "לא ילין חלב חגי" אינו בא ללמד חידוש איסור לינה של הקרבנות הבאים בחג, אלא בקרבן חגיגה הכתוב מדבר, ונמצאת קרבן חגיגה מפורש בתורה!

ושבו טוענת הגמרא: ודלמא אכן בא הכתוב לחדש איסור לינה בשאר הקרבנות הבאים בחג, ואינו בא לגלות על קרבן חגיגה, אלא בא הכתוב לעבור עליו, באיסור לינה נוסף, בשאר הקרבנות הבאים בחג.

כדי שיהיה המשהה הקטרת אימורים בחג עובר על הלינה בשני לאוין ועשה.

ומאחר שנתבאר שאין קרבן חגיגה מפורש בתורה, צריכים אנו לבאר היכן היא רמוזה בתורה.

ומפרשין: אלא, אתיא קרבן חגיגה ביום טוב בגזירה שוה "מדבר מדבר".

כתיב הכא במצרים: ויחגו לי "במדבר".

וכתיב התם: הזבחים ומנחה הגשתם לי "במדבר".

מה להלן זבחים, אף כאן זבחים.

נמצא פירוש הכתוב "ויחגו לי במדבר" לקרבן. ולכן, אף "וחגותם" האמור ביום טוב לקרבן הוא.

ומאי "בהררין התלוין בשערה", כלומר: למה אנו קוראים ללימוד זה "שערה", אף שגזירה שוה היא כדבר המפורש בתורה?

משום שדברי תורה ["ויחגו לי במדבר"] מדברי קבלה ["הזבחים ומנחה"] לא ילפינן, ולכן, אין חשובה גזירה שוה זו כמקור גמור, אלא רק כשערה, לתלות עליה את המקור לכך ש"ויחגו" האמור במצרים הוא בקרבן, ובעקבותיה ללמוד את החגיגה ביום טוב.

שנינו במשנה: חגיגות והמעילות הרי הם כהררים התלויים בשערה:

ותמהינן: הרי דין המעילות מיכתב כתיבן בהדיא בתורה, ואינן תלוין בשערה?!

אמר רמי בר חמא: לא נצרכא אלא לכדתנן [כלומר: הדין המבואר במשנה זו, וכיוצא בה, הוא זה שתלוי בשערה]:

השליח שעשה שליחותו ששלחו בעל הבית. כגון: שהיה לבעל הבית מעות הקדש, ונתחלפו לו במעות חולין שלו, ואמר לשליח: צא וקח לי בהן חלוק או טלית, והלך השליח וקנה כאשר נצטוה, הרי בעל הבית מעל, ולא השליח, כיון ששלוחו של אדם כמותו.

אך אם לא עשה השליח שליחותו, אלא הלך וקנה בהם דבר אחר, שלא ציוהו בעל הבית, הרי השליח מעל ולא בעל הבית. כיון

תורה לחדש בו איסור לינה, כיון שמהפסוק "כל הלילה עד הבוקר" לא למדנו אלא לעולה ולא

לשלמים. אבל אם נפרש את הפסוק על כל הקרבנות הבאים בחג, הרי בכללם גם עולה,

שלענין זה אינו שליח, והרי השליח כשאר מוציא מעות הקדש, והוא המועל, ולא מי ששלחו.

והדין האמור ברישא הוא התלוי בשערה. כי יש לתמוה ולומר: וכי גם במקום שכן עשה השליח שליחותו — אמאי מעל בעל הבית?!

וכי יתכן לומר שזה השליח חוטא, שמוציא את מעות ההקדש לחולין, וזה בעל הבית ששלחו מתחייב על ידו?!

והרי קיימא לן: אין שליח לדבר עבירה, ואין השולח מתחייב על ידי שלוחו?!

והיינו — חידוש זה שמתחייב המשלח — בהריון התלויים בשערה.

אמר דחה רבא: ומאי קושיא היא זו?!

דילמא שאני מעילה, שאנו מחייבים את המשלח אף שבעלמא אין שליח לדבר עבירה, משום דילפא מעילה בגזירה שוה "הטא הטא" מתרומה.

נאמר במעילה: נפש כי תמעול מעל "וחטאה" בשגגה מקדשי ה', ונאמר בתרומה: ולא תשאו עליו "חטא" בהרימכם את חלבו ממנו.

מה התם בתרומה, שלוחו של אדם כמותו שנאמר: כן תרימו "גם" אתם תרומת ה' — "גם" לרבות שלוחכם.

אף כאן במעילה, שלוחו של אדם כמותו ואף שלדבר עבירה הוא.

וכיון שמגזירה שוה הוא נלמד, אין זה תלוי בשערה, אלא כדבר המפורש בתורה?!

אלא, אמר רבא: לא נצרכא אלא לכדתניא [הדין התלוי בשערה הוא זה שלמדנו בברייתא]:

בעל הבית שנתן בשוגג ביד שלוחו מעות של הקדש כדי ליקח לו חלוק או טלית, ונזכר בעל הבית שמעות הקדש הן קודם שהגיע השליח אצל החנוני, ולא נזכר שליח שמעות הקדש הם, והוציאם — הרי השליח מעל ולא המשלח.

והטעם: הואיל וודאי ביטל המשלח את שליחותו משנזכר, שהרי אין רצונו שיוציא השליח מעות של הקדש, בטלה שליחותו. ולפיכך פטור המשלח וחייב השליח, שהרי הוציא מעות הקדש לחולין ולא בתורת שליחות [רש"י⁹].

והרי יש לנו לתמוה ולומר: שליח עניא —

ויהיה משמע שרק בעולות הבאות בחג אסורה הלינה ולא בשאר עולות, וזה לא יתכן, כמבואר במפורש בפרשת קרבן עולה.

9. ברש"י במסכת קדושין נ א ד"ה שליח מעל, כתב: ובעל הבית פטור, כיון שנזכר לאו שגגה היא גביה [ואין מעילה אלא בשוגג]. ושליח חייב שהוציא מעות הקדש לחולין. ואילו לא

נזכר, הוה רמיא מעילה עליה, דאיתרבי שליח למעול שולחו על ידו. אבל השתא דאיפטר בעל הבית, רמיא מעילה אשליח, ככל התורה כולה, דאין שליח לדבר עבירה, אלא העושה הוא המתחייב. הרי שנתן רש"י טעם אחר הן לפטור המשלח והן לחיוב השליח.

וראה בזה ב"חידושי רבינו שמואל" קידושין יג ד, ובהערות שם.

מאי קא עביר? ? וכי מה עשה השליח
המסכן שאתה מחייבין?!

והרי קרוב לאונס הוא, כיון שלא ידע
שמעות של הקדש הם, ולמה חייב
[תוספות]?!

היינו כהררין התלויין בשערה.

אמר רב אשי: מאי קושיא היא זו?! דלמא
לכן מעל השליח, מירי דהוה אשאר מוציא
מעות הקדש לחולין?!

כלומר: אין זה אונס אלא שוגג, וכל חיוב
על מעילה, בשוגג הוא?!

אלא אמר רב אשי: לא נצרכא אלא
לכדתנן:

נטל לעצמו אבן או קורה של הקדש, הרי זה
לא מעל בנטילה.

ואם נתנה הנוטל לחבירו:

הוא, הנוטל, מעל בנתינתו, שהרי הוציאן
מיד הקדש לחולין [רש"י].

וחבירו לא מעל לכשישתמש בהם, הואיל
ועל ידי מעילת הנותן כבר יצאו לחולין.⁽¹⁰⁾

ותלוי הוא בשערה, כי יש לתמוה, ולומר:
מכדי מישקל שקלה [הרי לקחה הנוטל], ואם
כן מה לי הוא [מה לי השאירם בידו], ומה לי
נתנה לחבירו, בין כך ובין כך יש לנוטל
למעול [על פי רש"י במסכת מעילה]?!

כלומר: הואיל והוצאה מרשות הקדש
חשובה מעילה, מה הפרש יש בין הוצאה

מרשות הקדש לרשותו, לבין הוצאה לרשותו
של אחר?!

היינו כהררין התלויים בשערה.

ודחינן: ומאי קושיא היא זו?! דילמא
כדפירשה שמואל.

דאמר שמואל: אף שהמוציא מרשות הקדש
לרשותו שלו חשובה מעילה, מיהו הכא
במשנתנו מיירי

בגזבר המסורות לו אבני בנין של הקדש יא-א
הוא דעסקינן, דכל היכא דמנחה, ברשותא
דידיה מנחה.

כלומר: אף קודם שנטלם לעצמו ברשותו
שלו היו מונחים, נמצא כשנטלם לא שינה
בהם כלום כדי שתהא חשובה הוצאה
מרשות הקדש.

ומפרשינן: אלא מסיפא, כלומר: סיפא של
המשנה, חידוש התלוי בשערה הוא:

בנאה בתוך ביתו, הרי זה לא מעל, עד
שידור תחתיה של האבן בשיווי שוה
פרוטה.

והרי יש לתמוה: מכדי כשבנאה בתוך ביתו,
הרי שנויי שנייה [שינה אותה] בכך שסיתתה
וקבעה בבנין, וכיון שכן, מה לי דר ומה לי
לא דר, הרי שינוי זה עצמו למעילה
ייחשב?!

היינו כהררין התלויין בשערה.

ודחינן: ומאי קושיא?! דילמא לכדרב,
כלומר: כפירושו של רב.

10. לשון רש"י: וחבירו לא מעל בכל שיעשה הוא בה, דהא דידיה היא, ועליה דהיאך לשלומי